

L'Asilo

LA COMUNITAT DE FILLES DE LA CARITAT ENTRE 1920 I 1936

Juan Fuentes i Aloy

"Juanito de la Farmàcia" o "de la Ferreteria"

Part de la comunicació epistolar de l'entranyable Juan Fuentes amb Joan Manuel Pons Campos durant set anys, s'han convertit en les seues "Memòries veteranes". Ací aportem el capítol V de la sèrie, coincidint amb l'any que es celebra el 135 aniversari de la fundació de l'Asilo.

Podran trobar a la seua disposició els quatre anteriors capítols en la pàgina Web del CELB: <https://www.centredeestudislocalsdebetera.es/>.

...era muy grande, tenía...
...rio poner casa de Harapados, en el...
...para paracetol. La casa se llamaba...
...estas familias que poseían todo el terreno allí...
...dista que en aquellos tiempos era muy raro haber...
...pero por el año 34, reuní a unas jóvenes...
...aron una feria de ganado de todos los tipos:
...os vacuno ect. y venían de fuera muchos trinitos...
...vieron sus años y la feria se incrementaba más...
...ir Barquilleros, vendedores de Polos y Chucherías y...
...cas. De la feria empezaba en el carnaval, hij Pate Diez Reig y...
...posau el estallido ahora lo empezaba. El Pio general...
...de Valencia que era postero y prepararon las tortas...
...de pagaban los mejores una pascha al mes y se apartaba...
...y el día de la Virgen unas jóvenes con delantal blanco y...
...con el tabalab y la delatima iban a repartirlos a los...
...ndientes. Este dinero que recibían lo invertían en una...
...los pobres de solemnidad que había en el pueblo y hacían...
...la especial para ellos. En autoridades asistían al acto...
...comer que es la foto que te mandé en la misma Es...
...a. Son que están sentados son los comercios, y lo que...
...hecho por las autoridades simientas y colaboradores...
...otro de entonces como...

de Noviembre del 2006

...parte le... a mandarte...
...me despido de tí no...
...beyes y pídemle lo que quieras

...una casa...
...corral y vivía...
...en aquel tiempo...
...se llamaba...
...el terreno allí...
...y raro haber...
...jóvenes...
...tipos...
...tantos...
...más...
...los y...
...Reig y...
...no general...
...pagaron las tortas...
...a pascha al mes y se apartaba...
...estas. Este dinero que recibían lo invertían en una...
...obras de solemnidad que había en el pueblo y hacían...
...ial para ellos. En autoridades asistían al acto...
...que es la foto que te mandé en la misma Es...
...e están sentados son los comercios, y lo que...
...las autoridades simientas y colaboradores...
...ue incrementado por lo que...

...a cuenta que en aquel entonces las casas...
...todas tenían corral y estos los usaban...
...a uno. Este edificio de planta baja que es...
...a verlo, está hecho a expreso para ello y...
...para recoger a goteo con unas bidones graa-
...de abono químico que si acuerdo saque te-
...e verlo.

...Ricant Aloy era casado con una hermana de...
...rador pero se dedicaba más a comprar...
...tenía un horno por lo años 1925 y era...

1. Juan Fuentes i Aloy, 1921-2011
2. Castell de la baronia de Bétera, que va funcionar com Escola-Asil entre 1888 i 1968

La Comunitat de set Filles de la Caritat de Sant Vicent de Paul, tenia al seu càrrec l'anomenada l'Escola-Asil de Ntra. Sra. del Carme. Es dedicava essencialment a l'ensenyança de les xiques i, a l'estil d'una guarderia, a la de pàrvuls, menuts i menudes.

D'una forma o d'altra, tots els infants de Bétera havien de passar per l'Asilo de les monges. Cal tindre en compte al respecte que la població era molt reduïda comparada amb la ciutat que hui dia és, i que la immensa majoria dels habitants eren fills del mateix poble.

Per eixa època, estic parlant de les dos primeres dècades dels anys 1900, funcionaven unes escoles públiques al mateix lloc on hui dia està situat l'Ajuntament. A elles acudien xiquets i xiquetes per separat, instruïts per quatre mestres, dos per a cada sexe. Degut a això, el carrer que ara du el nom de Salvador Giner, era conegut popularment com "la calle de la Escuela", i encara pot haver persones d'avançada edat que la segueixen denominant així. No obstant, l'Asilo era com de més prestigi, més que res per una raó sentimental, al ser el primer espai en què recalaven els infants per a instruir-se en societat.

L'any 1922 s'inauguraren les noves escoles Nacionals, ocupant el lloc on ara és l'Amulatori. Tenien sis pavellons: tres a la part dreta per als mestres i xiquetes i altres tres a la part esquerra, per als mestres amb els xiquets, Estaven separats els dos sexes per un reixat, i tenien el seus espais independents per a l'esbarjo.

Jo vaig entrar de pàrvul a l'Asilo fins que complí els sis anys, passant després a les Escoles Nacionals, rebent la primera Comunió un any més tard. Els xics

eixien de l'escola abans que les xiques, ja que quan complien 11 o 12 anys començaven a treballar amb els seus pares en el camp. En el meu cas, va ser als 13 anys (1933) quan vaig haver de deixar les Escoles per a dedicar-me a treballar d'ordinari en la farmàcia del doctor Manuel Aloy Ranch, situada a la placeta del Sol. El fet va comportar que tots em conegueren amb el malnom de *Juanito de la Farmàcia*.

En aquell temps, a Bétera hi havia molta misèria. Els veïns a dues penes tenien aigua corrent, i els més xicotets s'embrutaven sovint

els pantalons, els mocs a floraven contínuament, els polls se'ls apoderaven, etc, etc. Ací tenim la gran feina que complien les monges, un treball sanitari impagable per a uns pares molt ocupats en dur menjar per a les boques de la seua prole. Sor Estefania i la seglar Dolors Broseta, eren les que en especial s'encarregaven d'atendre estes precarietats del parvulari.

En un espai semisoterrani, les monges se'n cuidaven d'una xicoteta "granja". Conills, gallines, cabretes, etc. es convertien en una despensa a la abast de la Comunitat. No obstant, també servia per

3

4

5

alimentar als pàrvuls que quedaven a dinar, donat que moltes mares feien un treball que les ocupava gran part de la jornada.

Com he dit abans, les xiques sempre solien eixir de l'Asilo més tard. Això passava perquè hi funcionava una escola de costura, en la qual aprenien a brodar, fer randa, vainiques, etc. La instrucció en estes tasques estava encomanada a Sor Pilar i Sor Carmen. Algunes xiques es quedaven més temps del normal, el just per confeccionar la dot que havien d'aportar en contraure matrimoni, casament que es podia celebrar en el mateix Asilo.

En el vestíbul del castell, apartat de la Comunitat, havia un pis no molt gran en el que residia el capellà, D. Francisco Martí. Era a la vegada l'organista de l'església de la Puríssima Concepció i dirigia ell mateix el cor parroquial. Solia dedicar-se a la Capella de l'Asilo per als exercicis piadosos tots els dies per la vesprada: Rosari, novenes, mes de Maria, etc. A part d'això, les *germanes* baixaven tots els dies a les 6 del matí per acudir a la missa primera en dita parròquia, on tenien uns xicotets bancs a la seua disposició per posar-se totes juntes.

El 14 d'abril de 1931, es proclamà la República i les coses canviaren per complet. Ja tot no era igual; en les Escoles es llevaren els crucifixos que presidien, es prohibí les classes de Religió, es tiraren a baix els enreixats que separaven xiquets de xiquetes i en un pis s'establiren unes Escoles laiques. En las aules de l'Asilo no ocorregué el mateix, ja que no pertanyien a l'Estat però sí se les començà a posar traves en la seua tasca diària i a molestar-les com si foren persones no grates.

Pel curs 1932-1933, les amenaces anaven agafant unes connotacions

més greus. Es posaren contra d'elles les autoritats locals proposant-les que isqueren del Col·legi-Asil amb el propòsit d'apropiar-se del castell, encara que, encobertament, també per procedir a expulsar-les de Bétera. El poble es va assabentar de la maniobra i un grup de veïns es va mobilitzar per impedir-ho. Recolliren gran quantitat de firmes en favor de les *germanes* per tota la població, aconseguint de moment avergonyir les autoritats i evitar la seua marxa de Bétera. La situació es va anar calmant, però passats dos anys, entre 1935 i 1936, tornaren a ser amenaçades en el mateix sentit. Esta vegada diversos antics alumnes i gent major es prestaren voluntaris per a fer guàrdia en cases de les rodalies de l'Asilo, donant-les protecció dia i nit.

Als pocs mesos s'inicià la Guerra Civil. Una escaramussa es produí en la plaça del Castell entre el grup de defensa de les monges i les forces locals que venien a desallotjar-les. Finalment, les germanes es van veure obligades a eixir del cas-

3. Fotografia de grup de l'any 1927. Juan Fuentes, el quart de la primera fila assegut, de dol per la mort de son pare feia dos anys
4. Dolores Broseta Bonet (1892-1936), aspirant a l'Institut de Filles de la Caritat, i assistenta de la Comunitat de Religioses de Bétera.
5. Comunitat de Filles de la Caritat de Bétera en 1931
6. D'esquerra a dreta: Sor Isidora Izquierdo García, Dolores Broseta Bonet, Sor Josefa Laborra Goyeneche, Sor Carmen Rodríguez Banazal, Sor Mª Pilar Nalda Franco, Sor Estefanía Irisarri Irigaray, assassinades en la Guerra Civil

tell per a no causar un mal major, en mig de gran pena i molta por. S'instal·laren en casa d'una antiga alumna durant poc temps, fins que serien cominades enèrgicament pel Comitè Local a abandonar definitivament la població, perquè ja no respondrien de les conseqüències de no fer-ho.

Després hauria de passar el que va passar: amagades, traïdes, empresonades i afusellades el 9 de desembre de 1936. Un pagament desapiadat per a sis dones entregades en cos i ànima al servei dels més vulnerables del poble.

Bétera, 2008

